

Nr 179.

Av herr **Olsson, Oscar**, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om ytterligare åtgärder för en vidgad folkbildningsverksamhet m. m.

Att de tre skandinaviska folken varit — i jämförelse med andra land — relativt obetydligt berörda av de väldiga skakningar och omstörtningar, för vilka mänskligheten de senaste åren utsatts, och att vi här varit alldeles befriade från de våldsamma krampanfall, som runt om i världen hotat och ännu hota andra folk med förödelse och undergång, beror inte på någon tillfällighet eller enbart på yttre gynnsamma förhållanden. Ett folks välfärd under hårda tider är i högsta grad beroende av den allmänna kulturnivån bland folkets breda lager. Med den höga allmänbildningen följer gärna såväl materiell och andlig kraft som politisk mognad, vilka maktresurser dock i sista hand äro avgörande för räddningen ur fördärvet.

Emellertid ha även i vårt land under dessa prövande år kommit i dagen så många svagheter och brister i fråga om samfundsanda och nationell solidaritetskänsla, så mycken ruttenhet i fråga om personlig ansvarskänsla, och så mycken oklokhet i allmänna rådsslag, att vårt folk dock har all anledning till allvarlig självbesinning beträffande de åtgärder, som kunna och måste vidtagas. Återuppbyggandet under de kommande svåra åren av värden, som nu grusats, kräver oavvisligen en fördjupad medborgerlig och personlig kultur hos vårt folk — i alla samhällsklasser.

De massor, som det demokratiska genombrottet äntligen släppt fram till politiskt inflytande och därmed också till möjlighet av verklig politisk ansvarskänsla, torde genomsnittligen i fråga om insikter och ansvarskänsla i allmänna värv inte stå efter de samhällsgrupper, som hittills varit de politiskt bestämmande. Men på den nivån kommer man inte långt. Beviset härför är ställningen i världen just nu. Det högljuddaste

missnöjet med denna även i vårt land anmäles just från deras sida, som hittills i stort sett haft ledningen och inflytandet och därför väl måste anses bära huvudparten av ansvaret för de påtalade bristerna. Det är nödvändigt, att man inte nöjer sig med den gamla bildningsnivån, och det borde kunna antas för givet, att just de, som hysa de största farhågorna för att de nyligen till politiskt inflytande framsläppta massorna äro i saknad av nödiga insikter, också skola vara ivriga att hjälpa till med skapandet av nya och goda bildningstillfällen för dessa massor.

Genomförandet av lagen om åtta timmars arbetsdag gav ytterligare aktualitet åt frågan om folkbildningsarbetets utvidgning och fördjupande. Det är naturligtvis också ett viktigt samhällsintresse att arbetarklassen använder den från förvärvsarbetet vunna fritiden på ett sådant sätt, att den därigenom kommer upp på ett högre plan, socialt och kulturellt. Och detta kan endast ske genom ett intensivare självbildningsarbete, vilket det ligger i statsmakternas intresse att befordra i så stor utsträckning som möjligt.

På åtskilliga håll har man uttryckt allvarliga farhågor för att ett allt mer överhandtagande förflackande nöjesliv skulle lägga beslag på den vunna fritiden, vilken således skulle kunna bli arbetarklassen till skada i stället för till gagn. Enda sättet att neutralisera de dåliga nöjenas lockelser är att se till, att goda och förädlande förströelser stå till förfogande i rikt mått och söka väcka intresse för dessa. Ty ungdomens nöjesbehov får man inte in på rätta vägar genom att endast varna, förbjuda och förmana. Frågan om ett bättre förädlande nöjesliv är en oskiljaktigt ingående del av folkbildningsfrågan. Likaså frågan om åtgärder mot råhet och förvildning bland ungdomen. Den föres inte närmare sin lösning genom nya strafflagsparagrafer eller censurbestämmelser av olika slag.

Vid 1919 års riksdag beslöt också andra kammaren, med anledning av ett flertal motioner i ämnet, en skrivelse till kungl. maj:t med anhållan om utredning angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetets behov samt åtgärder för dess vidare utveckling. Första kammaren ville emellertid ej biträda skrivelsen. I den utskottsmotivering, som låg till grund för kammarens beslut, uttalades farhågor i synnerhet för skapandet av ett särskilt statsorgan för denna gren av folkbildningsarbetet. Därigenom skulle nämligen risk uppstå för frivillighetens försvagande eller rent av försvinnande ur folkbildningsarbetet. Staten borde dock alltjämt understödja denna verksamhet, och utskottet fann det lämpligt, att staten utövade kontroll över användningen av medlen, samt trodde, att det nog var nödvändigt att i viss utsträckning använda sig av avlönade krafter i detta arbete.

Det är sant, som även motiveringen för andra kammarens beslut starkt betonar, att folkbildningsrörelsen måste bygga på frivilligheten och ett levande intresse för att kunna uträtta något väsentligt av bestående värde. För närvarande är detta frivilliga intresse utomordentligt livligt i vårt land, varom bäst de stora personliga och ekonomiska uppoffringar bära vittne, som årligen göras av de många tusen männen och kvinnorna ur de kroppsarbetande klasserna i våra nykterhets- och arbetarorganisationer. Intresset eller rättare entusiasmen tar sig uttryck i så många uppslag, i ett så sjudande arbete, att det är fara värt, att utvecklingen går för snabbt för de till buds stående ekonomiska och, kanske även, organisatoriska krafterna. Följden därav skulle bli, att värdefulla resultat av dessa vackra ansträngningar komma att gå till spillo, utvecklingen att helt plötsligt hejdas och ett bakslag i intresset att inträffa, som berövar vårt folk en av de ädlaste och löftesrikaste krafterna i dess utvecklingsarbete till högre lyftning och kultur. Skall denna fara avvärjas, måste staten med sina resurser träda hjälpande emellan på ett betydligt effektivare sätt än för närvarande. För att detta skall kunna ske, är det emellertid nödvändigt att en grundlig och omfattande utredning kommer till stånd, som undersöker de olika utvecklingsmöjligheterna för folkbildningsarbetet och anvisar vägar för ett samorganiserande av detta arbete på dess olika områden i sådan riktning, att alla resurser tillvaratagas på det mest effektiva sätt utan att onödigt tvång och inskränkningar i de frivilliga krafternas arbete få hota att i något hänseende förminska deras intresse och arbetsglädje.

Omfattningen av en sådan utredning gör det svart att på förhand anvisa bestämda riktlinjer för dess arbete. Därför får det här räcka med några synpunkter.

Av allra största betydelse är, att inga försök göras att uniformera folkbildningsarbetet, vare sig med avseende på organisation eller arbetsmetoder. Ett försök att bringa in allt folkbildningsarbete under några få bestämda former, t. ex. de av staten för närvarande mest gynnade i fråga om anslag, skulle betyda ett avlägsnande av alla de frivilliga krafter, för vilka dessa former inte alls eller mindre väl lämpade sig, ett slöseri således med resurser på ett område, där det visserligen ligger i statens intresse att väl tillvarataga alla till buds stående medel. Men till sparsamheten hör också enhetlighet och planmässighet i högsta ledningen och kontrollen av folkbildningsarbetet samt i fördelningen av anslagsmedlen till dettas olika grenar och organisationer.

För att ge verkliga resultat måste folkbildningsarbetet i största utsträckning vara ett självbildningsarbete, ett arbete inte bara för folket

utan också genom folket. Och denna verksamhet måste också sträcka sig till själva organisationsarbetet. Att K. F. U. M.-arbetarna i engelska arméen under kriget lyckades vinna så stort intresse för och så goda resultat av sitt religiösa arbete, berodde, enligt de engelska soldaternas utsago, huvudsakligen på att de inte försökte »tratta religion i dem». Det är i grunden lika lönlöst att söka »tratta folkbildning i människorna». Det enda säkra sättet är även här att väcka intresset och sedan upprätthålla det genom att låta deltagarna själva vara med i organiserandet av arbetet. Betydelsen härav framgår otvetydigt av de resultat, som på många håll uppnåtts i folkföreningarnas bildningsarbete.

Av det redan sagda följer också, att man inte kan ansluta sig till den så ofta i folkbildningsdiskussionen framförda synpunkten, att det under alla förhållanden skulle vara riktigast, om folkbildningsföreningarna vore från politiska och sociala sammanslutningar fullt fristående företag, »allmänna bildningsföreningar». Tvärtom är det naturligtvis ett av de allra viktigaste statsintressena i vår tid att ytterligare uppmuntra de stora folkföreningarnas intresse att med sina resurser delta i folkbildningsarbetet. Överallt där folkbildningsintresse visar sig bör det tillvaratagas och utnyttjas. Talet om ensidighet och sekterism, som följden av nykterhetsföreningarnas, de olika politiska partiernas och de religiösa samfundens självständiga deltagande i folkbildningsarbetet, är tomma spekulationer och kunna endast härleda sig från personer, som sakna personlig erfarenhet från aktivt deltagande i detta arbete. Folkföreningarnas bildningsorganisationer stå öppna för vem som helst, som vill begagna sig av deras resurser, sträva energiskt och med bästa resultat efter största möjliga gedigenhet och vederhäftighet i sitt arbete, äro, där de åtnjuta statsanslag, underkastade statsinspektion, som lämnar verksamheten de bästa vitsord, samt arbeta nästan överallt med stor vakenhet och vidsynthet på upprättandet av intim samverkan mellan alla olika folkbildningsföretag inom verksamhetsområdet.

Något av det värsta, som skulle kunna hända det svenska folkbildningsarbetet just nu, vore hopsnickrandet av en rent teoretisk idealorganisation, i vilken sedan folkbildningsarbetet skulle flytta in. Även den mest fulländade mekanism skulle verka ödeläggande på den frodiga växt och livskraft, som för närvarande är utmärkande för detta arbete. Mekanisering, även av arbetsformerna, är döden för det fria bildningsintresset och därmed också för det fria bildningsarbetet. Vad det naturliga och fria, det organiska uppväxandet ur intresset betyder, visa bäst resultaten av nykterhetsföreningarnas och Arbetarnas bildningsförbunds verksamhet under de senaste åren. En utveckling av den svenska folkbildningsorga-

nisationen måste ovillkorligen bygga på vad som redan finnes och visa sig utvecklingskraftigt samt vidare fullända och sammorganisera de olika organisationsformerna.

Föreläsningsverksamheten.

Äldst av de olika grenarna av folkbildningsarbetet är föreläsningsverksamheten. Den har i form av föreläsningsföreningar och arbetareinstitut åtnjutit statsanslag allt sedan 1883. Det årliga statsanslaget till dessa anstalter utgår för närvarande med 270,000 kr. och föreslås i årets statsverksproposition höjt till 365 000 kr. År 1918 utgjorde det utbetalda statsanslaget, 178 400 kr., 30 % av samtliga utgifter för föreläsningsföreningarna. I fjol arbetade 535 föreningar med anslag från staten. De anordnade föreläsningarna torde årligen uppgå till åtminstone 10,000, besökta av i medeltal 100 åhörare, således sammanlagt en miljon föreläsningbesök årligen.

En anmärkning mot föreläsningsföreningarna är, att de av dem anordnade föreläsningarna ställa sig väl dyrbara. För närvarande torde varje föreläsning i medeltal knappt kunna beräknas till lägre än 70—80 kr.

Mycket allvarligare är emellertid den ofta upprepade anklagelsen mot de vanliga enstaka föreläsningarna, att deras bildningsvärde skulle vara så obetydligt eller strängt taget ingenting alls. Omdömet är otvivelaktigt allt för strängt och beror väl närmast på en förväxling av begreppen kunskaps- och bildningsvärde. Tydligt är, att en enstaka föreläsning utan sammanhang med litteraturstudier eller annan undervisning inte kan meddela någon värdefull eller bestående kunskap att tala om. Således har kritiken nog rätt i att dessa föreläsningar närmast kunna betraktas som förströelse. Men skapandet av en utbredd folksed att söka god och ädel förströelse är ett nationellt bildningsvärde så gott som något. Alldeles fränsett de väckelser till kunskapsintressen och självstudier, som de enstaka föreläsningarna dock ofta äro. Den berättigade anmärkningen går i stället ut på, att föreläsningsföreningarna äro alldeles för få och att de inte förstå att utnyttja sina möjligheter att göra föreläsningarna tillräckligt lockande för den stora massan av sin kommuns medlemmar.

Naturligtvis vore det synnerligen önskvärt om föreläsningarna också kunde anordnas så, att de medförde verklig kunskapsbehållning för åhörarna. Att detta mycket väl går för sig är bevisat av godtemplarordens och Arbetarnas bildningsförbund genom den förra organisationens s. k. flyttande folkhögskolekurser och den senares kortare föreläsningkurser.

De flyttande folkhögskolekurserna omfattade till en början undantagslöst minst fyra veckor med dagligen anordnade lektions- och föreläsningstimmar, två eller tre varje kväll. Oftare sträckte de sig över sex veckor. De senaste åren ha därtill här och var anordnats repetitions- eller kompletteringskurser på en vecka året efter den stora kursen, varjämte man i ett län börjat experimentera med kurser på endast två veckor.

Till en början lades tyngdpunkten på den elementära undervisningen med flera vanliga aftonskolektioner än föreläsningar. Men ganska snart kom huvudvikten att läggas på föreläsningsserierna. Dock lämnas vid de längre kurserna — fyra veckor och däröver — alltid undervisning i modersmålet, räkning, formulärskrivning och bokföring samt ofta i sång. Stundom händer det alltjämt, att lektionerna ta i anspråk mer än halva timantalet, som t. ex. i fjol vid ett par kurser i Uppland med 70—80 lektioner mot 25—30 föreläsningar. Sällan nöjer man sig med en föreläsningsserie; i allmänhet försöker man få till stånd ett par huvudserier under kursen, varvid gärna den ena rör ett naturvetenskapligt, den andra ett humanistiskt ämne.

De första flyttande folkhögskolekurserna höllos 1905 och 1906 på initiativ av rektor Uno Stadius av lokalavdelningar av de stora nykterhets-sällskapen och arbetarsammanslutningarna. Från 1907 tog Sveriges storloge av I. O. G. T. ledningen i den nya föreläsningrörelsen och har sedan genom sina lokalavdelningar anordnat allt flera kurser varje år, de senaste fem åren 15—24 kurser årligen, omfattande vart och ett av åren åtminstone 600—800 i serie anordnade föreläsningar. Arbetsåret 1917—1918 omfattade de 20 anordnade kurserna 86 veckor, 1918—1919 de 24 kurserna 97 veckor med 2 à 3 lektioner och föreläsningar varje kväll. Sammanlagda antalet av kurser, som åren 1907—1919 uppburit anslag av storlogen, utgör 135, varav det långt övervägande antalet anordnat föreläsningar varje kväll under 4—6 veckor.

För att åstadkomma större fasthet och säkerhet i organisationen för dessa folkhögskolekurser ha av några distriktsorganisationer av I. O. G. T. bildats länsföreningar för anordnande av folkhögskolekurser. Äldst av dessa är Blekinge förening, bildad 1910, vartill senare kommit föreningar för Skara-Älvsborgs, Värmlands och Upplands distrikt av I. O. G. T. Dessutom ha liknande folkhögskoleföreningar organiserats genom sammanslutning av lokalföreningar, tillhörande samtliga stora nykterhets- och arbetarsammanslutningar inom Kopparbergs och Västmanlands län, där — liksom i Värmland — även folkhögskolorna visat sig mycket intresserade i verksamheten. Arbetsåret 1917—1918 anordnade Värmlands folkhögskoleföre-

ning 8 kurser på sammanlagt 262 dagar med 250 föreläsningar och 225 lektioner. Föreläsningsbesöken utgjorde sammanlagt 24,000, lektionerna räknade 480 deltagare.

Direkta statsanslag ha uppburits av Blekinge och Värmlands folkhögskolekursföreningar enligt bestämmelserna för föreläsningföreningarna. Dessutom ha de andra föreningarna genom samarbete med Uppsala universitets föreläsningsbyrå fått del av dess statsanslag, det senaste året i så stor utsträckning, att hela byråns anslag använts till sådana kurser och visat sig alltför otillräckligt för att de därpå ställda kraven på långt när skulle kunna tillgodoses.

Tydligen ge dessa folkhögskolekurser i motsats till de enstaka föreläsningarna en verklig kunskapsbehållning, ehuru deras lärare och ledare visserligen med all önskvärd tydlighet klargöra för deltagarna, att kursernas »väsentliga uppgift måste vara att söka ge sina elever intresse för självstudier samt att ge anvisning på hur dessa självstudier på ett planmässigt sätt kunna bedrivas».

Av stort värde är, att dessa kurser sökt organiskt inordna sig i folkets egna bildningsarbeten genom att, oftast utgångna från de egna studiecirkelarna, sträva efter att även utmynna i fortsatt studiecirkelarbete i de ämnen, som behandlats vid kurserna.

Intresset för kurserna har också varit så stort, att mångdubbelt flera skulle ha kommit till stånd, om bara nödigt antal lämpliga ledare- och lärarekrafter kunnat ställas till förfogande. Betydligt flera anmälda kurser än de, som anordnats, ha måst inställas på grund av denna brist. Och denna den gedignaste delen av vår folkliga föreläsningsverksamhet kommer aldrig att utvecklas till den välsignelse för vårt folk, den borde bli, om inte lärarna vid folkhögskolekurserna bli jämnställda med de fasta folkhögskolornas med avseende på lön, pension och befordringsutsikter. I annat fall förlora de flyttande folkhögskolekurserna efter kort tid de unga och dugliga lärarkrafter, som utbildats i deras arbete. En utredning om det fria folkbildningsarbetets behov och utveckling måste således även ovillkorligen omfatta möjligheterna för jämställandet av de lärare, föreningarna för de flyttande folkhögskolekurserna använda hela läsåret, med de lärare, som stå i den fasta folkhögskolans tjänst.

Kortare föreläsningskurser anordnas i allt större utsträckning varje år av Arbetarnas bildningsförbund. De sättas gärna i samband med förbundets biblioteks- och studiecirkelverksamhet. Föreläsningarna, sammanförda till serier om minst tre föreläsningar, äro huvudsakligen avsedda att utgöra inledning till självstudier och till cirkelstudier. De vanligast förekommande kurserna äro förlagda till lördagskvällen (en—två föreläsningar)

och söndagen (tre—fem föreläsningar). Då flera helgdagar följa på varandra, anordnas längre kurser.

Som lokal anordnare kan stå varje till Arbetarnas bildningsförbund ansluten förening eller studiecirkel. De anslutna riksorganisationernas sammanlagda medlemsantal är för närvarande ungefär 800,000. Samtliga kurser ekonomiseras av förbundets centralbyrå, varigenom resekostnaderna för föreläsarna utjämnas, och på alla platser i landet för samma kostnad kunna anordnas lika långa kurser. För tre föreläsningar av samme föreläsare betalas 50 kronor och sedan för varje föreläsning därutöver 5 kronor.

Utvecklingen av verksamheten framgår av nedanstående tabell:

Arbetsåret	Antal platser.	Antal föreläsningsserier.	Antal föreläsningar.	Antal föreläsare.	Antal åhörare i medeltal.	Kostnader.	A. B. F:s bidrag.
1912—13	17	22	99	7	70	1,550: 85	550: 85
1913—14	48	95	398	21	100	6,405: —	3,650: —
1914—15	28	37	141	13	70	2,823: 35	1,603: 35
1915—16	54	65	251	23	108	4,760: 75	2,515: 75
1916—17	35	53	204	18	102	4,086: 95	2,221: 95
1917—18	46	60	258	14	116	6,191: 26	3,506: 26
1918—19	88	106	425	26	91	14,410: 50	8,195: 30
Summa	—	438	1,776	—	—	40,228: 66	22,243: 46

Fördelningen av föreläsningarna på olika ämnesgrupper framgår av följande tabell:

Föreläsningssämnena.	1912—13	1913—14	1914—15	1915—16	1916—17	1917—18	1918—19	Summa.
Nationalekonomi med kooperation	68	176	48	133	43	52	153	673
Socialismen	25	76	30	26	58	56	39	310
Stats- och kommnalkunskap	—	48	12	32	43	33	155	323
Litterära ämnen	—	17	10	8	16	53	32	136
Fackliga ämnen	—	21	9	10	13	31	3	87
Naturvetenskap	—	4	—	25	12	20	3	64
Historia	—	31	28	17	10	7	—	93
Övriga ämnen	6	25	4	—	9	6	31	81
Summa	99	398	141	251	204	258	425	1,776

Från år 1919 åtnjuter Arbetarnas bildningsförbund statsanslag för sin föreläsningsverksamhet med 5,000 kronor. Redan första året stimulerades verksamheten genom detta låga anslag i så hög grad, att bildningsförbundet år 1920 skulle kunna ha anordnat dubbelt så många av sina omtyckta serieföreläsningar, endast statsanslaget höjts. Utvecklingskraften hos denna effektiva och billiga form av föreläsningsverksamhet bör givetvis tillvaratagas i lika hög grad som utvecklingsmöjligheten hos de flyttande folkhögskolekurserna.

En av orsakerna till, att de nämnda folkföreningarna lyckats med så gott resultat genomföra det av riksdagen från föreläsningrörelsens början genomförda kravet på att föreläsningarna skulle anordnas i väl avpassade kurser är, att föreläsningarna samlats på den korta tiden av ett par dar eller högst några veckor i stället för att utbredas över en hel termin eller ett helt arbetsår med en föreläsning i veckan. Men en ännu viktigare orsak är, att initiativet och organiserandet tagits om hand av de deltagande i kurserna mest intresserade, vilket gjort, att kurser kommit till stånd endast på platser, där man haft säkerhet för att de fylla ett verkligt »känt behov». I föreläsningföreningarna var villkoret om föreläsningarnas avpassande i väl avpassade serier en död bokstav redan långt innan det avskaffades i överensstämmelse med de sakkunnigas utlåtande 1911. Men genom att gå samma vägar som folkföreningarna ha föreläsningföreningarna de senaste åren också med gott resultat lyckats anordna serieföreläsningar, liksom de också med sina större ekonomiska resurser varit folkföreningarna till god hjälp i samarbete med dem. Största förtjänsten i detta hänseende kommer emellertid på Uppsala universitets föreläsningbyrås andel.

Av större vikt för föreläsningsverksamhetens utveckling till allt större effektivitet är tydligen, att de stora resurser, som folkföreningarna sitta inne med och vilja ställa till förfogande i det allmänna folkbildningsarbetet, också tillvaratagas. Problemet är ett samorganiserande med föreläsningföreningarnas verksamhet och en fördelning av statsanslaget på sådant sätt, att de olika företagens självständighet bibehålles för bevarandet av det livliga intresset och initiativkraften, men att samtidigt de personliga och ekonomiska tillgångarna ekonomiseras på bästa sätt. Den enhetlighet i ledningen, som skall kunna medverka till ett sådant resultat, återkommer jag till efter översikten över det andra stora huvudområdet för det frivilliga bildningsarbetet.

Folkbiblioteks- och studiecirkelverksamheten.

Under det senaste årtiondet har folkbiblioteks- och studiecirkelverksamheten tillerkänts en minst lika viktig uppgift i det fria folkbildningsarbetet som föreläsningsverksamheten, och kraven ha blivit allt starkare på att föreläsningsverksamheten skall samla sig omkring folkbibliotek och studiecirkelklar som den egentliga kärnan i folkbildningsarbetet.

Efter 1912 års folkbibliotekslag har folkbiblioteksverksamheten snabbt utvecklats i vårt land, som, från att förut ha stått långt efter våra skandinaviska broderländer i det avseendet, nu ryckt upp till en åtminstone jämbördig ställning och i fråga om landsbygdens tillfällen till boklåning avgjort kommit i spetsen, till stor del tack vare studiecirkelverksamheten.

Antalet statsunderstödda allmänna folkbibliotek hade åren 1913—1918 stigit från 552 till 797 med en ökning av statsanslaget från 62,983 kr. till 99,283 kr. Skolbiblioteken hade ökats från 279 med 19,501 kr. i statsanslag till 649 med 48,275 kr. i anslag. De statsunderstödda studiecirkelbiblioteken voro 1913—1914 866 med 15,000 kr. i statsanslag och 1918 1,636 med 42,930:14 kr. i anslag. År 1913 hade av Sveriges landskommuner 37,7 % statsunderstött folk-, skol- eller studiecirkelbibliotek, år 1918 hade antalet landskommuner med sådant bibliotek stigit till 56,2 %. Under det att år 1913—14 godtemplarorden var det enda statsunderstödda riksförbundet, funnos 1918 inte mindre än tre sådana riksförbund: I. O. G. T. med 1,111 statsunderstödda bibliotek, Arbetarnas bildningsförbund med 297 samt Nationalgodtemplarorden och Templarorden med 228. Under 1918—1919 har också Sveriges blåbandsförening tillkommit med ett par hundra bibliotek. Jordbrukarnas ungdomsförbund har också studiecirkelverksamhet, vilken emellertid ännu inte nått upp till rätt att erhålla statsbidrag.

Den snabba utvecklingen av denna folkbiblioteksverksamhet har medfört en hel rad av svårigheter och problem, som till dels inte kunna lösas utan statens medverkan. Den livliga diskussion, som förts härom mellan de officiella representanterna för de allmänna folkbiblioteken, främst förste bibliotekskonsulenten, å ena sidan, och studiecirkelklarans målsmän å den andra, har i stort sett fört till enighet om de framkomliga vägarna.

Vad som i första hand kräves för de allmänna folkbibliotekens utveckling är effektivare intresse och understöd från statsmaktens sida, varigenom det kan bli möjligt att intressera kommunerna att ägna verklig

uppmärksamhet af vikten och betydelsen af ett väl ordnat kommunalt biblioteksväsen. Ett sådant kan inte åstadkommas utan lämpliga bibliotekslokaler med läsrum och studiecirkelrum samt utbildade bibliotekarier i större utsträckning än för närvarande. Slutmålet bör vara, att även varje liten landskommun får ett gott lånebibliotek eller rättare bibliotekssystem upprättat till tjänst för kommunens alla medlemmar. Det måste nämligen betraktas som i hög grad oekonomiskt att offra stora summor på en god folkskola, om samhället inte ser till, att de där vunna resultaten kunna bevaras och vidare utvecklas genom tillhandahållande af möjlighet för folkets vidare självbildning.

Effektiviteten af det arbete, som från det allmännas och folkföreningarnas sida nedlägges på skapandet af goda biblioteksförhållanden, bör ökas genom ett planmässigt samarbete. Medel och krafter få inte onödigt slösas bort genom upprättande af en del småbibliotek utan något som helst samarbete med varandra, varigenom t. ex. onödiga och dyrbara dubletter inköpas och en del böcker på grund af olämplig uppställning ej på bästa sätt kunna komma ut bland allmänheten. Men ehuru studiecirkelbiblioteken böra inordnas i det kommunala bibliotekssystemet och kunna göra tjänst som filialer åt det kommunala centralbiblioteket, får saken på inga villkor ordnas på det sättet, att de stora folkföreningarna genom att berövas ansvaret och huvudinflytandet på de af dem skapade biblioteken mista den karaktär af allmänna kultur- och bildningsföreningar, de nu börjat få på många platser i vårt land. Den framkomliga vägen går givetvis i riktning mot en kommunal bibliotekskommitté, i vilken både kommunens och studiecirkelbibliotekens bibliotekarier äro med för gemensamma rådplägningar om inköp, katalogisering, utlåning, litteraturens deponering i olika bibliotek o. s. v. men med beslutanderätten förbehållen de olika ägarna till biblioteken. Som förste bibliotekskonsulenten riktigt påvisat, skulle inte någon strängare organisation behövas för att få till stånd en verkligt rationell administration af biblioteksväsendet i kommunen.

Nödvändigheten af en annan ordning med statsbidragen till folkbibliotek och studiecirkelbibliotek är starkt framhåvd i skrivelser till Kungl. Maj:t och statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet från Sveriges allmänna biblioteksförenings styrelse, Sveriges storloges af I. O. G. T. studiekommitté (bil. 1) och Arbetarnas bildningsförbunds styrelse. De båda riksförbunden för statsunderstödda studiecirkelbibliotek äro fullt ense om det orättvisa i att studiecirkelbibliotek, som utföra likvärdig verksamhet med allmänna folkbibliotek, inte ens erhålla proportionsvis hälften så stort statsanslag som dessa. och även förste bibliotekskonsulenten har oför-

behållsamt uttalat sig för anslaget höjning till det dubbla, på villkor dock, att boklånen bli avgiftsfria.

Studiecirkeln är en från Sverige utgången form för folkbildningsarbetet, som tilldrar sig allt större uppmärksamhet. Den blir i allt högre grad utgångspunkt för svenskt folkbildningsarbete. Dess insats som skapare av folkbibliotek är endast en sida av dess verksamhet. Dess betydelse för föreläsningsverksamhetens utveckling i nya former är redan antydd. Dess smidighet i fråga om organisationsmöjligheterna låter den tränga in lika väl i storstaden som i den glest befolkade landsbygden. De ungefär 2,500 f. n. arbetande studiecirkelarna i vårt land äro högst olika i fråga om effektiviteten av sitt arbete. I vissa län äro de enbart biblioteksföreningar, i andra är deras årliga arbetsresultat ofta dessutom fullt jämförbart med en god folkhögskolas. Deras förmåga att även infånga städernas arbetare i sina bildningsintresserade kamratkretsar visas kanske bäst i Västerås, där av den fackliga samorganisationens medlemmar åtminstone ett par hundra redan inträtt i de 29 studiecirkel, som arbeta i Arosgården.

Tydligen kunna dessa studiecirkel överallt komma lika långt med sina kurser, föreläsningar och samkväm som i de län och städer, där de utvecklats starkast och bäst, bara de till buds stående resurserna, de personliga och ekonomiska, tillvaratagas i planmässigt arbete och med statens stöd. Och det stora bildningsintresse, studiecirkelarna fått till stånd inom föreningsvärlden, skulle lika lätt kunna utbredas även till alla andra folklager, om allmänna folkbibliotek och föreläsningföreningar företoge sig att på allvar gripa sig an med grundandet av en allmän studiecirkelverksamhet. Så länge Kungl. Maj:t vägrar begära riksdagens medverkan för anslag till flera bibliotekskonsulenter, som begäras inte bara av skolöverstyrelsen utan även av hela ledningen av det frivilliga folkbildningsarbetet, torde det vara omöjligt att få initiativet från det håll, varifrån det dock en gång måste komma, nämligen från de allmänna folkbibliotekens ledning. En utredning om möjligheterna för folkbildningsarbetets utveckling måste emellertid ägna synnerlig uppmärksamhet just åt strävandena att hos hela folket få till stånd ett levande bildningsintresse genom utbredningen av studiecirkelorganisationen även utom föreningarna.

De svårigheter, föreningarnas studiecirkelverksamhet har att kämpa med, framgå delvis av bil. 1 till denna motion.

Nöjeslivet.

Studiecirkarna söka genom sina samkväm för allmänheten verka för utvecklandet av ett förädlande nöjesliv i kamp mot de förflackande eller förrådande nöjen och förströelser, över vilka med rätta klagomål höras från alla håll. Särskilt på landsbygden ha de också på många håll genom sina månadssamkväm sökt i någon mån fylla ungdomens berättigade krav på omväxlande god förströelse under de långa höst- och vinterkvällarna.

Bristande ekonomiska resurser lägga hinder i vägen för en tillfredsställande utveckling av studiecirkarnas aftonunderhållningar för allmänheten. I en motion till förra årets riksdag visades på möjligheten att genom studiecirkarna med mycket små ekonomiska uppoffringar från statens sida åstadkomma gott resultat i landsbygdens svårlösta nöjesfråga. Och denna måste dock lösas, om inte förflackningen ytterligare skall gripa omkring sig.

Men åtskilligt kan göras genom ett samorganiserande av studiecirkarnas arbete med de vanliga föreläsningföreningarnas. De enstaka föreläsningarna ha ju, enligt mångas uppfattning, sitt huvudsakliga värde som god andlig förströelse. Genom att låta föreläsaren uppträda på ett av studiecirkeln anordnat samkväm med musik och sång, någon gång avslutat med folklekar, både höjes värdet av aftonunderhållningen och lockas ungdomen i större utsträckning till föreläsningen. För övrigt kan den enstaka föreläsningen på det sättet, genom att väljas i anslutning till studiecirkeln arbetsplan, även ge åtminstone studiecirkeln medlemmar en verklig kunskapsbehållning.

Genom att söka ställa biografen i tjänst hos det frivilliga folkbildningsarbetet i dess strävan att väcka bildningsintresse och få till stånd ett förädlande nöjesliv bland vårt folk kunde en blivande utredning i hög grad bidra till en lycklig lösning av den aktuella frågan om biografkulturen. Med de tekniska möjligheter, biografväsendet genom sina enkla, ej eldfarliga apparater, som lätt kunna uppställas i vilken sal som helst, nu erbjuder, borde det inte vara omöjligt att komma till rätta med problemet. Kommunen, staten eller de centrala folkbildningsbyråerna tillhöriga apparater kunde t. ex. för en billig hyra ställas till de lokala bildningsföreningarnas disposition; filmfrågans lösning torde inte möta några större svårigheter, och så finge folkföreningarna själva intresse av den goda filmens användning i kampen mot den dåliga genom sin delaktighet i bildningsarbetets ledning på detta område.

Utom till de nämnda bildningsområdena — föreläsningsverksamheten, folkbiblioteken, studiecirkelarna, nöjeslivet — måste en omfattande utredning även ta någon hänsyn till en del andra och deras samorganiserande med dessa, t. ex. sången och musiklivet, idrotten och gymnastiken, bildningshem (»bygdegårdar») i kommunerna o. s. v.

Ledning och organisation.

För vinnandet av den koncentration och effektivitet i hela det fria folkbildningsarbetet, som förste bibliotekskonsulenten med rätta strävar att ernå för folkbiblioteksverksamheten, är först och främst en grundlig utredning nödvändig, vilken till prövning upptar den nuvarande organisationen på de olika områdena samt dennas utvecklande och kompletterande till allt bättre samarbete.

Första kammarens betänkligheter vid 1919 års riksdag mot en utredning, som kunde resultera i förslag om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet, äro fullt berättigade. Som Folkbildningsförbundet i sitt utlåtande anförde kan ett sådant statsorgan bli till skada för det frivilliga arbetet. En allsidig utredning kan naturligtvis inte undgå att taga upp även denna fråga till prövning, men risken för ett nytt ämbetsverk som resultat torde inte vara överhängande, om riksdagen för riktlinjerna av en utredning uttryckligen hänvisar på önskvärdheten av att i första hand bygga på vad som redan finnes.

Folkbildningsförbundet underströk i sin skrivelse — och det är just i dessa frågor alltid väl behövt — att »det fria folkbildningsarbetets framgång icke blott är beroende av ekonomiskt understöd, ledning och kontroll från statens sida utan även måste omfattas av *intresset i orterna*».

Detta är det allra väsentligaste villkoret för folkbildningsarbetets framgång, och därför bör även det kommunala organiserandet av arbetet läggas med denna synpunkt som den vägledande. I några städer, främst Västerås och Stockholm, har Arbetarnas bildningsförbund visat betydelsen av att en av arbetarnas förtroende uppburen ledare helt kan ägna sig åt tillvaratagandet och organiserandet av det inom deras föreningar förefintliga bildningsintresset. På den rena landsbygden har det mångenstädes visat sig, att en av folkföreningarnas studieledare — här i allmänhet en godtemplarstudiecirkels — med någon tid över för organiserandet av det fria folkbildningsarbetet i kommunen kan åstadkomma betydande resultat.

Men naturligtvis bör kommunens hela befolkning dragas aktivt in i bildningsarbetet, inte bara föreningarnas medlemmar. Målet bör därför här i

Sverige vara, vad som just nu håller på att i viss utsträckning genomföras i Finland, att även i varje liten landskommun få anställd en person, t. ex. med folkskollärares lön och anställningsvillkor för övrigt, som har till sin huvuduppgift att leda det fria folkbildningsarbetet, däri inbegripen folkbiblioteksverksamheten, i kommunen. Vid hans tillsättning borde stort avseende fästas vid de olika frivilliga bildningsföretagens i kommunerna önskningsar. Till en början torde det endast vara ett fåtal kommuner, som komma att gå med på anställandet av en sådan person med de därmed förenade kostnaderna, men sedan början väl en gång gjorts torde exemplet snart vinna efterföljd, i all synnerhet om statens bidrag tilltagas något så när frikostigt för små och fattiga kommuner.

Vad som däremot omedelbart kan åstadkommas är att staten för sina anslag till föreläsningar, folkbibliotek, studiecirklar, folkmusik o. s. v. kräver en samorganisation av de olika föreningarna härför i en kommun. Mönstret kan vara Arbetarnas bildningsförbunds lokala bildningsutskott. Detta är en representation för alla de till Arbetarnas bildningsförbund hörande föreningarna på platsen. Det borde som sin motsvarighet för allt folkbildningsarbete i kommunen ha ett *kommunalt bildningsutskott* med representanter för alla folkbildningsföretag i kommunen, vilka i någon form uppbur statsanslag. En sektion av detta kommunala bildningsutskott kunde lämpligen utgöra den av förste bibliotekskonsulenten önskade kommunala bibliotekskommittén. Lämpligt vore nog att låta det kommunala bibliotekets bibliotekarie vara ordförande även i det kommunala bildningsutskottet, såvida ej person fast anställts i kommunen för att ha ledning av hela det frivilliga folkbildningsarbetet.

I synnerhet innan det bleve mera vanligt med sådana »kommunala konsulenter» för bildningsverksamheten, torde det vara nödvändigt att få »länskonsulenter», ibland med ett par eller flera län sammanslagna till ett konsulentområde. Folkskoleinspektörerna ha visserligen till uppgift att utöva kontroll över de allmänna folkbiblioteken och studiecirkelbiblioteken samt tillhandaga dem med råd och upplysningar, men erfarenheten har visat, att de trots obestriddigt intresse för uppgiften omöjligt kunnat få tiden att räcka till för ett intensivare arbete på ens detta område. Man har i vissa landsting börjat visa intresse för denna tanke, främst i Västmanlands, som genom sin folkbildningskommitté för länet givit ett gott exempel för andra landsdelar på vaket intresse för detta viktiga område av kulturarbetet. Med erfarenheterna därifrån och från andra landstingsområden borde man kunna få till stånd en plan för ett samarbete mellan staten och landstingen för anställandet av folkbildningskonsulenter, möjligen i samma omfattning som t. ex. fattigvårdskonsulenter. Även på

tillsättandet av dessa böra de stora folkföreningarnas bildningsorganisationer ha stort inflytande. För övrigt bör i det sammanhanget utvägar beredas för understöd åt de olika bildningsförbundens distriktsstudieledare och instruktörer i överensstämmelse med anhållan i den av Sveriges storloges av I. O. G. T. studiekommitté inlämnade skrivelsen (se bil. 1).

I ledningen för det fria folkbildningsarbetet böra dessutom folkhögskolorna intresseras mera än vad nu är fallet. I samband därmed bör upptagas frågan om beredande av en tryggare ställning för ledare och lärare vid flyttande folkhögskolekurser, så att de bli mera jämställda med de fasta folkhögskolornas lärare.

För högsta ledningen av denna folkbildningsverksamhet torde det varken vara nödigt eller ens lämpligt att upprätta ett nytt centralt ämbetsverk. Skolöverstyrelsen utgör redan den enande och sammanhållande centralpunkten för åtskilliga grenar av detta arbete med inom sig verkande bibliotekskonsulenter, föreläsningsskonsulent, folkhögskoleinspektör och nykterhetskonsulent. Det torde endast behövas en genomtänkt plan för samorganisering av de olika grenarna och deras utvecklingsmöjligheter med den samling och förstärkning av arbetskrafterna, som därav nödvändiggöres, för att det frivilliga folkbildningsarbetet skulle få behovet av central ledning på bästa sätt tillgodosett. Ty detta frivilliga arbete bör inte isoleras från det övriga folkbildningsarbetet i skolor och utbildningsanstalter utan tvärtom stå i förbindelse med detta. Men även här i högsta ledningen är det av vikt, att en sådan anda råder, att, som Folkbildningsförbundet framhåller, det inte känns för de frivilliga medarbetarna på detta område som »ett ämbetsverk i vanlig mening», bundet »av en massa begränsningar i sitt arbete», utan med »en obegränsad rörelsefrihet». Med stöd av vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad som från statsmakternas sida ytterligare kan göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlade nöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 24 januari 1920.

Oscar Olsson.

Bilaga 1.

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Då en utredning av biblioteksväsendet nu igångsatts, som också i någon mån kommer att ha inflytande på studiecirkelbibliotekens ställning i en del avseenden, vill studiekommittén i Sveriges Storloge av I. O. G. T. vördsamt hemställa om beaktande av ett par gamla önskemål från studiecirkelarnas sida.

Omfattningen och betydelsen för folkbildningsarbetet i vårt land redan före 1912 av studiecirkelverksamheten föranledde då statsmakterna att genom den nya bibliotekslagen bereda studiecirkelarna tillfälle att erhålla statsanslag för sin biblioteksverksamhet. Bestämmelserna för anslagets utdelande blevo dock mycket ogynnsammare för studiecirkelbiblioteken än för folk- och skolbiblioteken. Då dessa tillerkändes lika stort statsanslag som beloppet av deras sammanlagda utgifter för året intill 400 kronor, fingo studiecirkelarna även rätt till *hälften av den summa, som studiecirkelarna under året utgivit för inköp och inbindning av böcker samt — dock ej oftare än högst vart fjärde år — för tryckning av katalog.*

Den folkliga biblioteksverksamhetens utveckling efter 1912 rättfärdigar inte på något sätt, att studiecirkelbiblioteken ställts ogynnsammare än folkbiblioteken vid tilldelning av statsanslag. År 1914 funnos 725 folkbibliotek med ett statsanslag på 82,365,74 kr. och 866 studiecirkelbibliotek med 21,954,62 kr. i statsanslag. I år, 1918, uppbära 796 folkbibliotek — alltså från 1914 en ökning med 71 — 99,283,30 i statsanslag, under det att 1,636 studiecirkelbibliotek — en ökning från 1914 med 779 — ha kunnat begära endast 42,930,14 i statsanslag. Studiecirkelbibliotekens statsanslag motsvarar egna utgifter för bokinköp och inbindning upp till ungefär 86,000 kronor. Det är inte troligt, att folkbiblioteken för bokinköp offrat något avsevärt högre belopp, ehuru de fått uppbära mer än dubbelt så högt statsanslag.

Omfattningen av studiecirkelbibliotekens verksamhet kommer i någon mån till synes i nedanstående *översikt över antalet bibliotek, för vilka statsanslag söks 1918.*

Folkbibliotek torde finnas i ungefär 30 % av landets alla kommuner, studiecirkelbibliotek i bortåt lika många, säkert i över 26 % av hela antalet. I ungefär 15 % av kommuner med för allmänheten tillgängligt bibliotek finnes endast studiecirkelbibliotek. En blick på tabellen visar, att just i de glest befolkade länen det ofta är så gott som studiecirkelarna enbart, vilka få sörja för biblioteksverksamheten och bli banbrytare för ett kommunalt biblioteksväsen. Så t. ex. hela Norrland, Värmland och även — ehuru ej i fullt så hög grad — Dalarna samt i södra Sverige, Kronobergs, Hallands och det visserligen tätare befolkade Göte-

L ä n	Folk- bibliotek	Skol- bibliotek	Studiecirkelbibliotek			
			I. O. G. T.	A. B. F.	N. G. T. O. (med T. O.)	Summa st. cirk. bibliotek
Stockholms stad	5	1	2	2	2	6
Stockholms län	32	39	17	22	2	41
Uppsala »	14	17	25	6	—	31
Södermanlands »	38	28	34	10	1	45
Östergötlands »	37	35	68	13	(4) 13	94
Jönköpings »	29	31	29	16	12	57
Kronobergs »	20	14	48	10	(3) 7	65
Kalmar »	40	21	23	26	(4) 19	58
Gottlands »	33	34	11	—	—	11
Blekinge »	16	9	29	7	4	40
Kristianstads »	80	49	32	11	(5) 6	49
Malmöhus »	112	74	38	18	(4) 4	60
Hallands »	12	12	27	13	(3) 13	53
Göteborgs och Bohus »	10	15	27	12	(2) 9	48
Älvsborgs »	49	32	75	12	(1) 24	111
Skaraborgs »	44	35	53	10	3	66
Värmlands »	27	26	77	27	(3) 17	121
Örebro »	37	34	48	13	20	31
Västmanlands »	40	45	50	14	(14) 16	80
Kopparbergs »	43	34	69	15	(14) 18	102
Gävleborgs »	28	22	89	20	(7) 17	126
Västernorrlands »	21	17	99	20	(4) 19	138
Jämtlands »	9	10	75	4	—	79
Västerbottens »	12	11	33	1	2	36
Norrbottens »	8	6	33	5	—	38
Summa	796	651	1,111	297	(68) 228	1,636

Anm. Siffran inom parentes nger T. O:s statsunderstödda bibliotek, som erhålla statsanslag tillsammans med N. G. T. O:s och inräknas i dessa.

borgs och Bohus län. Att det i stort sett är de fattiga samhällslagren, som genom sina energiska uppoffringar och sin personliga arbetsinsats möjliggöra denna kulturgärning, är ingen anledning för staten att behandla dessa bibliotek mera styvmoderligt än de kommunala.

Följaktligen hemställer studiekommittén, att den pågående utredningen måtte taga under övervägande och framkomma med förslag om att studiecirkel-

biblioteken måtte bli mera jämnställda med folkbiblioteken vid tilldelningen av statsanslag.

Darvid torde också böra tagas under öfvervägande, om inte någon del av det statsanslag, som ställes till förfogande för det folkliga biblioteksväsendet, kunde få användas till bestridande av riksförbundens kostnader för arvoden och expeditionersättningar åt deras studieledningar, däri inbegripna distriktsstudieledarna och instruktörer. Redan den rapporteringsskyldighet, staten fordrar för utdelandet av sitt anslag till riksförbunden, är förenad med ett drygt arbete för studieledningen, men härtill kommer det ännu mycket viktigare arbetet med organisation och administration av dessa bildningsorganisationer, som helt uppbäras av folkets breda lager. De relativt små ekonomiska resurser, som stå folkföreningarna till buds, räcka ofta inte till ens för någon den ringaste ersättning utöver för de direkta utgifter, som studieledningen får vidkännas för sitt organisations- och expeditionsarbete. Tydligt skulle hela biblioteksverksamheten få större stabilitet, om dess ledare — inte minst ute i de olika distrikten, — kunde beredas någon ersättning för sitt arbete. Lämpligt vore, enligt studiekommitténs mening, om av statsanslaget till varje riksförbund utginge ett belopp, lika högt som det riksförbundet självt utbetalade för ändamålet, men dock inte överstigande en viss procent av det anslag, staten utbetalade i form av inbundna böcker till riksförbundet.

Studiekommittén vill också uttala sin anslutning till den av Arbetarnas bildningsförbund framställda önskan, att statsanslag till riksförbund icke bör vara uteslutande förbehållet studiecirkelarna utan också kunna utdelas direkt till föreningsbibliotek, om studiecirkel arbetar i anslutning till detta.

I den mån studiecirkelverksamheten utvecklas och finner fastare metoder för sitt arbete, komma allt flera studiecirklar att anordna grundligare kurser i olika ämnen. En del av den litteratur, medlemmarna behöva för dessa studier, blir säkerligen både för speciell och för dyrbar för att lämpligen kunna införlivas med studiecirkelbiblioteket eller ens — åtminstone i små kommuner — med det kommunala biblioteket.

Det är här de i utredningen innefattade mellanformerna mellan de vetenskapliga biblioteken och folkbiblioteken få en viktig uppgift att fylla. Dessa mellanformer måste antagligen bli centralboksamlingar för ett mer eller mindre vidsträckt område av riket, t. ex. ett län eller ett landskap. I första hand komma de emellertid tydligt att stå de kommunala biblioteken till tjänst, då dessa rekvirera viss speciallitteratur, och det är ju att hoppas, att dessa rekvisioner bli talrika redan från den nya biblioteksorganisationens tillkomst.

Men härmed följer önskvärdenheten av att dylika centralboksamlingar inte bli för få. Ett par riksförbund, goodtemplarorden och nationalgoodtemplarorden, ha redan börjat upprätta sådana, och det är nog av vikt, att de kunna uppehållas och utvecklas även efter den nya biblioteksorganisationens genomförande. De många studiecirkelarna komma nog att sörja för, att de bli använda vid sidan om de i länet eller provinsen befintliga allmänna centralboksamlingarna. Särskilt nya och mindre företagsamma studiecirklar komma säkerligen att bli något skygga för hänvändelse till de allmänna biblioteken, varemot de ogenerat vända sig till sin egen centralorganisation för att få hjälp och ledning. Men dennas centralbibliotek kan inte utvecklas utan årligt statsanslag, låt vara att detta i allmänhet inte torde behöva vara högre än de belopp, som för närvarande utgå till för-

medlingsanstalter för vandringsbibliotek. Samma fraktlindringar som för vandringsbiblioteken böra medgivas dessa centralbibliotek. Som villkor för statsanslag borde uppställas samarbete mellan riksorganisationernas centralbibliotek och den biblioteksorganisation, som kommer att stå mellan de stora vetenskapliga biblioteken och folkbiblioteken t. ex. så, att den senare kunde förmedla lån ur riksorganisationens bibliotek, om det ej självt hade inne den rekviderade litteraturen.

De önskemål, studiekommittén sålunda anser sig böra i första hand beakta, äro:

- 1) Jämnställdhet med folkbiblioteken i fråga om erhållande av statsanslag;
- 2) statsanslag åt riksförbundens studieledningar — att kunna utdelas även till distriktsstudieledare och instruktörer — för organisations- och expeditjonsarbete;
- 3) möjlighet för föreningsbibliotek, som är förenat med studiecirkelverksamhet, att erhålla statsanslag direkt;
- 4) statsanslag åt riksförbundens centralboksamlingar.

Slutligen vågar studiekommittén uttala den förhoppningen, att den sättes i tillfälle att få uttala sig om de förslag, till vilka de sakkunniga komma i sitt utredningsarbete, för så vitt dessa förslag beröra studiecirkelarnas verksamhet, liksom fallet på sin tid var med den av fil. dr. Valfrid Palmgren gjorda utredning, som i så stor utsträckning kommit att ligga till grund för den nuvarande organisationen av vårt lands biblioteksväsen.

För Sveriges storloges av I. O. G. T. studiekommitté:

Vördsamt